

DEBAT CIUTADÀ (LXXXII): EL TREBALL DOMÈSTIC MALGRAT TOT, CONTINUA LA PRECARIETAT

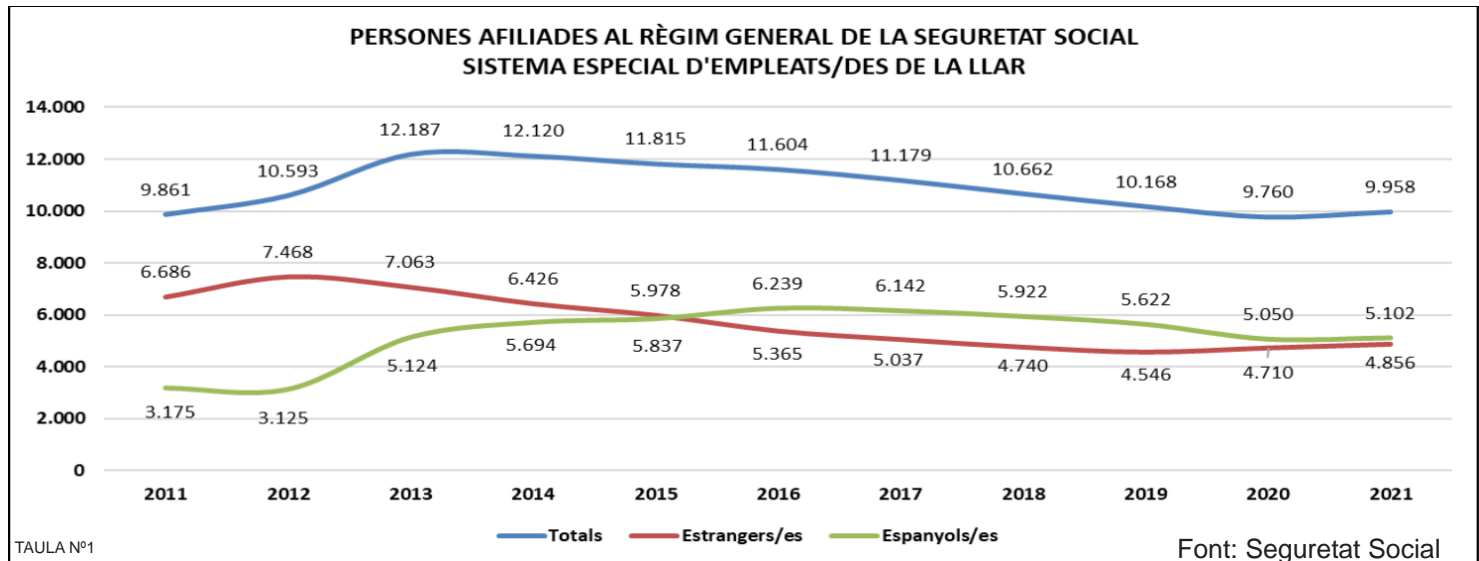
Amb excessiva freqüència no donam la importància que li pertoca al treball domèstic remunerat, sense adonar-nos que és un pilar bàsic del nostre sistema econòmic i social. Amb la incorporació massiva de la dona al món del treball, i el consegüent abandonament de les tasques que en teoria li eren pròpies (encara que fossin imposades), sorgeix la necessitat de contractar persones que tinguin cura de les llars, dels fills, de les persones majors i de les persones dependents a canvi d'un salari. Tradicionalment, aquesta contractació s'ha fet de manera irregular, amb contractes verbals i amb condicions sovint abusives, sense que la treballadora domèstica (és un treball fonamentalment femení) gaudís dels drets i cobertures que tenen la resta de treballadors. El passat 5 de setembre de 2021, es van complir 10 anys de l'entrada en vigor del Conveni 189 de l'Organització Internacional del Treball (OIT) sobre els treballadors domèstics de 2011 i Espanya tot just acaba d'iniciar els tràmits per a ratificar-ho. Actualment, la majoria de persones que realitzen treball domèstic ho fan incloses al Règim Especial de la Llar de la Seguretat Social, però segons el conveni de l'OIT se les ha d'incloure en el Règim General, cosa que encara no s'ha fet. En aquest Quaderns Gadeso volem saber quina és la situació actual d'aquest col·lectiu laboral a Balears.

La signatura i ratificació del conveni 189 de l'OIT i la inclusió d'aquestes persones en el Règim General de la Seguretat Social és una de les mesures que es van incloure a l'acord de govern signat per PSOE i Unides Podem, amb la finalitat d'acabar amb la precarietat i la desigualtat, respecte de la resta de persones treballadores, que pateixen les que pertanyen a aquest col·lectiu. Segons un informe de la UGT (vegeu Dossiers Gadeso núm 925), Espanya és el segon país de la UE amb més llocs de feina dedicats a aquesta activitat, la qual, per a més inri, està força feminitzada.

L'1 de gener de 2012 van entrar en vigor el Reial decret 1620/2011 pel qual es regula la relació laboral especial del servei de la llar familiar i la Disposició Addicional Trentena novena de la Llei 27/2011 sobre actualització, adequació

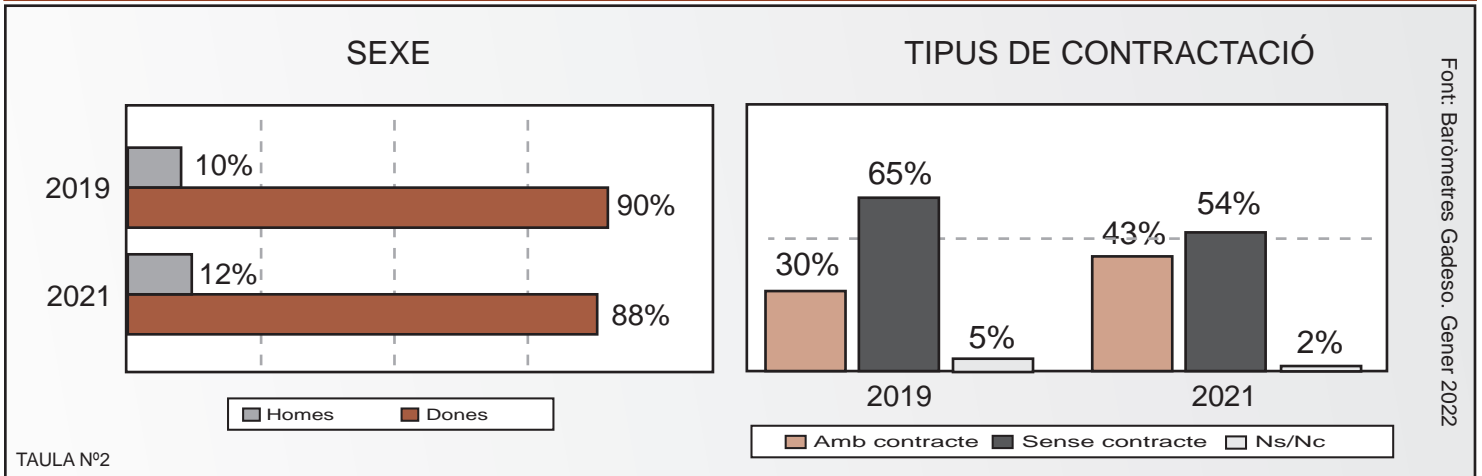
i modernització del sistema de la Seguretat Social pel qual el Règim Especial de la Seguretat Social dels Empleats de Llar s'integrava en el Règim General com a Sistema Especial. Segons UGT, aquest fet va implicar aflorar treball no declarat, però també, i a causa de l'obligació de cotitzar des de la primera hora de treball. L'increment d'afiliació, per nacionalitats, va anar principalment a dones de nacionalitat espanyola i va canviar la tendència que les dones estrangeres suposessin més del 50% de l'afiliació al Sistema Especial, i el seu número en termes absoluts va descendint cada any.

Malgrat tot, encara hi ha moltes persones que no cotitzen a la SS, principalment dones estrangeres que pateixen l'exclusió del sistema de protecció social i la precarietat, sense cap tipus de dret, ni atur, ni vacances.

FEMINITZACIÓ, ALEGALITAT I IMMIGRACIÓ

A la nostra societat s'ha instaurat el pensament de què la persona que realitza tasques domèstiques a una llar aliena no necessita tenir un contracte ni, per tant, cotitzar i accedir als mateixos drets que gaudeixen els altres treballadors i treballadores de la nostra comunitat. Habitualment són treballs que circulen per la via informal, basant-se en el "boca-orella", i que, sense contracte, no disposen de cap mena de protecció: baixes per malaltia, prestació per atur... Així i tot, aquest pensament ha començat a variar els darrers anys i el nivell de contractació "legal" ha augmentat sensiblement però de manera insuficient.

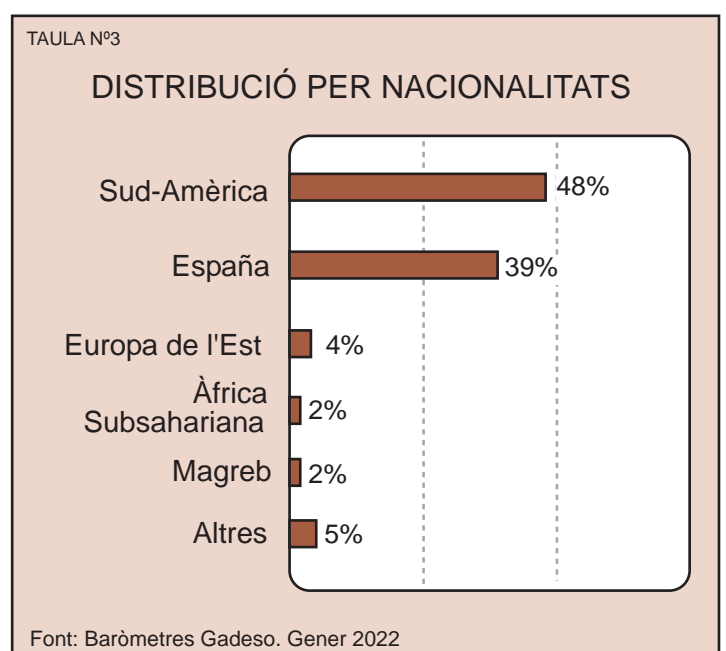

Amb el boom econòmic, a conseqüència del boom turístic, les dones van començar a abandonar el seu tradicional "rol" de mestressa de casa per a incorporar-se al mercat laboral. Aquest fet comportava que ja no es podien ocupar de les tasques pròpies de la llar, donat que no tenien temps per a fer-ho, ni de la cura dels fills o de les persones majors i dependents que vivien en el nucli familiar. Això va provocar la necessitat de buscar algú que fes les feines de la casa mentre elles eren al seu lloc de treball. Començava l'expansió del treball domèstic el qual, tot i haver-hi homes ocupats en aquest sector, estava copsat per dones. Per regla general es tractava de feines per hores, com la neteja de la llar, fer la compra, fer el dinar, i tenir cura de les persones grans o dependents fins que la mestressa de la casa tornés de fer feina.

El passat novembre es va aprovar el Reial decret pel qual es regula la relació laboral de caràcter especial del servei de la llar familiar. Malgrat això, encara es manté un important focus de treball submergit, on es donen situacions d'abús per part dels contractants i que priva a aquestes persones de la cobertura social necessària davant la pèrdua de la feina, malalties i accidents o el simple fet de poder gaudir d'unes vacances. Amb la pandèmia de la COVID-19, aquest col·lectiu es va trobar de sobte fora de la xarxa de protecció social, especialment les que treballen per hores. Sense dret a la protecció per desocupació perquè no es cotitza per aquesta contingència en el Sistema Especial d'Empleats de Llar, en un sector en què totes dues parts quedaven fora de les mesures establertes per a la resta de treballadors i treballadores, amb una activitat que, en el cas de la cura de persones majors, menors, dependents o persones amb discapacitat havia estat declarada essencial. I la situació era encara pitjor per a les dones que es trobaven en situació administrativa irregular.

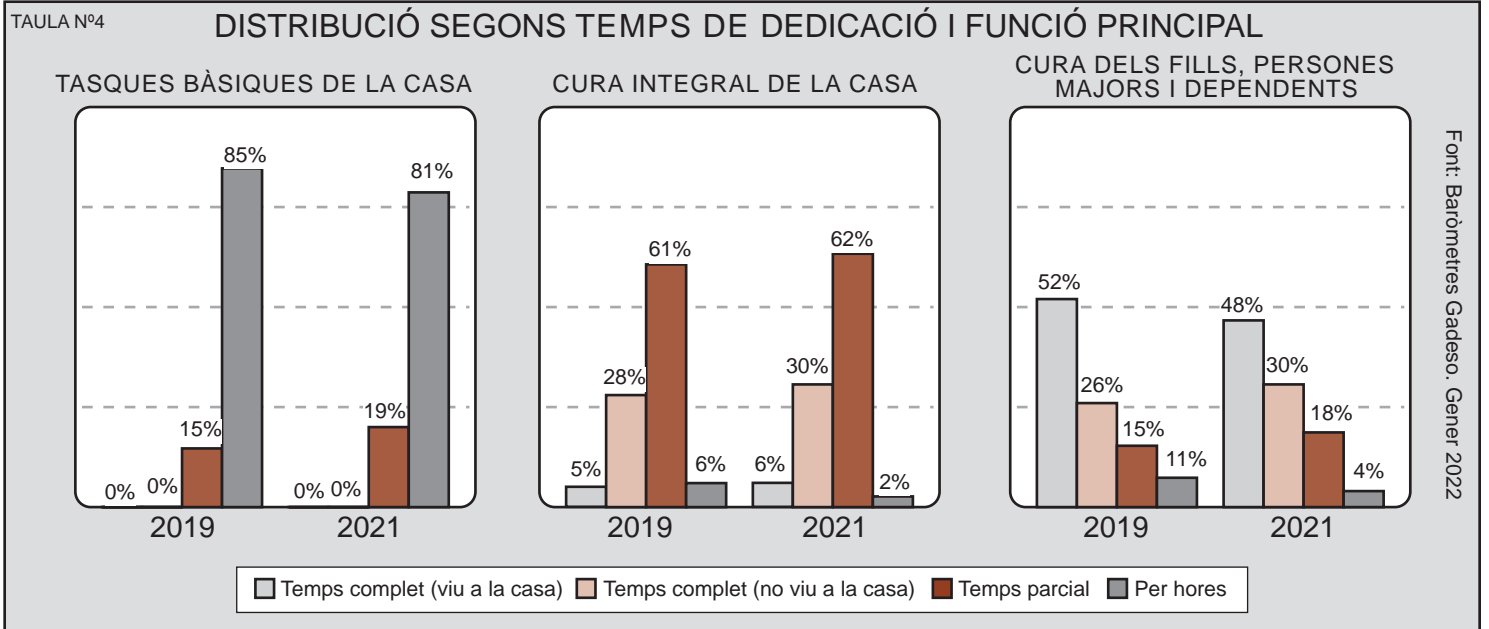
Un altre aspecte a destacar és el fet que, de les persones que treballen a llars aliene, principalment les que estan sense contracte, la majoria són immigrants, algunes de les quals es troben vivint a les nostres illes de manera irregular, és a dir, sense papers. Aquestes dues situacions agreugen encara més la situació d'aquestes treballadores, principalment per tres motius: primer, moltes d'elles no disposen d'una xarxa social consolidada i, per tant, no tenen a qui recórrer per sol·licitar ajuda; segon, una manca d'informació generalitzada sobre els drets, el que pot propiciar situacions de desemparament i fins i tot d'abús; i tercer, una por a actuar o a demandar drets que li corresponen o millores en el seu treball, a causa de la seva situació irregular.

Per últim, si observem la distribució per nacionalitats de la taula número 3, podem comprovar com una gran majoria de les persones que es dediquen a les tasques de la llar provenen de països de Sud-Amèrica (Equador, Colòmbia, Perú...), la majoria de les quals hi fa feina tot el dia, seguides a gran distància per les provinents de l'Àfrica Subsahariana i d'Europa de l'Est. Les treballadores domèstiques provinents d'altres indrets són una minoria, incloses les espanyoles, les quals són les que més hi treballen per hores.

TEMPS DE DEDICACIÓ I FUNCIÓ PRINCIPAL

A una anàlisi del treball domèstic és interessant i necessari conèixer quina funció principal realitza la persona contractada per realitzar les tasques de la llar, a més d'observar les diferències de dedicació de temps depenent de quina sigui la funció realitzada. Per altra banda, i vista la informació reflectida a la pàgina anterior, és rellevant esbrinar quin és el percentatge de persones immigrades que es dediquen a cada una de les tasques domèstiques analitzades: tasques bàsiques, cura integral de la casa i cura dels fills, de les persones majors i dependents.

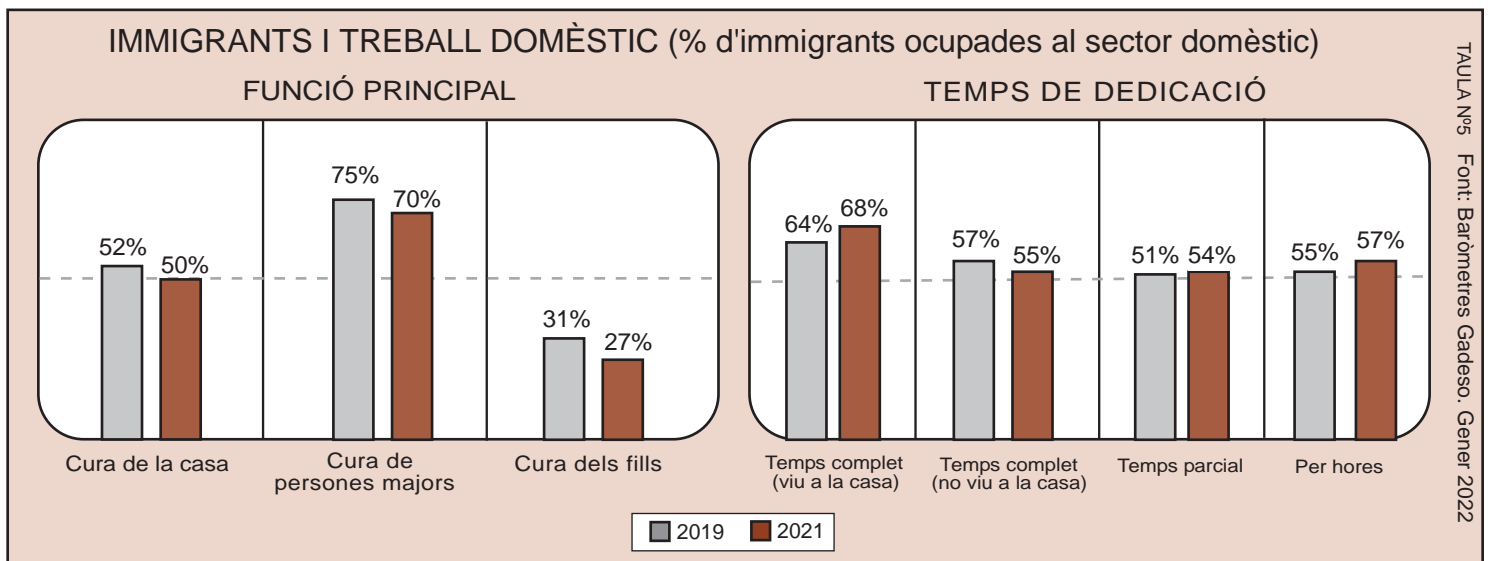

Malgrat la incorporació de les dones al mercat laboral, aquestes no han deixat de banda les tasques bàsiques de la llar (Vegeu Quaderns Gadeso núm 403), les quals recauen habitualment en elles. Així i tot, els horaris de feina les obliguen a cercar persones que les ajudin amb les tasques bàsiques de la llar. Aquest tipus de tasques les solen fer persones que hi treballen per hores, només una part d'elles ho fan a temps parcial. En cap cas es tracta de gent que s'hi passi tot el dia o fins i tot que resideixi a la casa.

El cas de la cura integral de la casa (neteja, compra, cuinar...) el solen desenvolupar persones que treballen, majoritàriament, a temps parcial i una part d'elles durant tot el dia. Altres, especialment immigrants, viuen a la casa, però solen ser les menys.

Gràcies a la llei de Conciliació familiar i laboral moltes dones van poder prescindir, al menys parcialment, de ajudes externes per a tenir cura dels fills o de les persones majors i dependents. La majoria de treballadores domèstiques que resideixen a la casa on treballen tenen cura de persones grans que viuen soles, les quals no volen abandonar el seu domicili per anar a una residència i que necessiten ajuda pel seu desenvolupament diari.

D'altra banda tenim la cura de persones grans que viuen amb la família la qual no se'n pot fer càrrec durant la jornada laboral i que són ateses per persones que hi van a temps parcial o tot el dia però que no resideixen al domicili. Cosa que, gràcies a les ajudes a la dependència també es dona pel que fa a la cura de persones dependents.

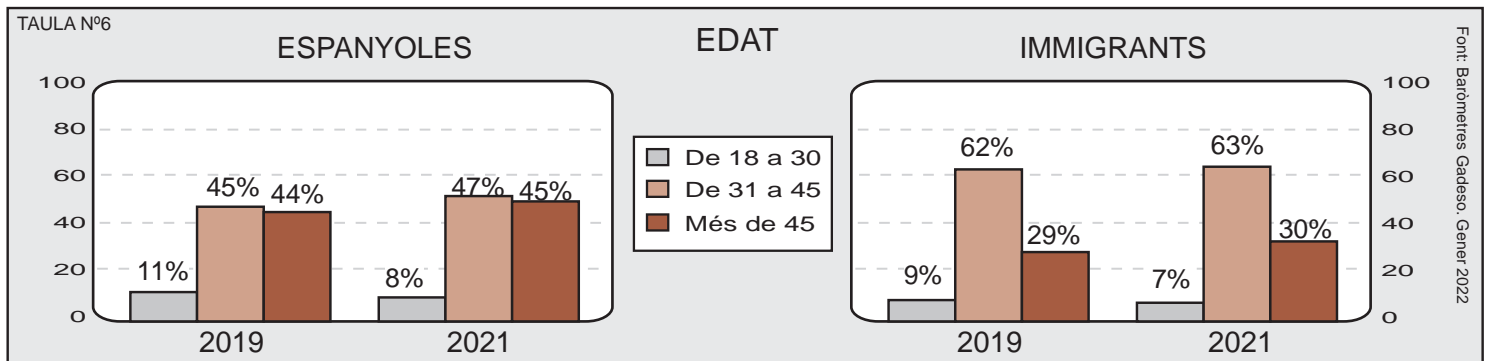

PERFIL DE LA TREBALLADORA DOMÈSTICA

Fins ara hem analitzat alguns aspectes significatius i rellevants de les persones que treballen al servei domèstic (contractació, nacionalitat...). Aquesta pàgina la volem dedicar a eleborar un perfil de la persona que pertany a aquest col·lectiu.

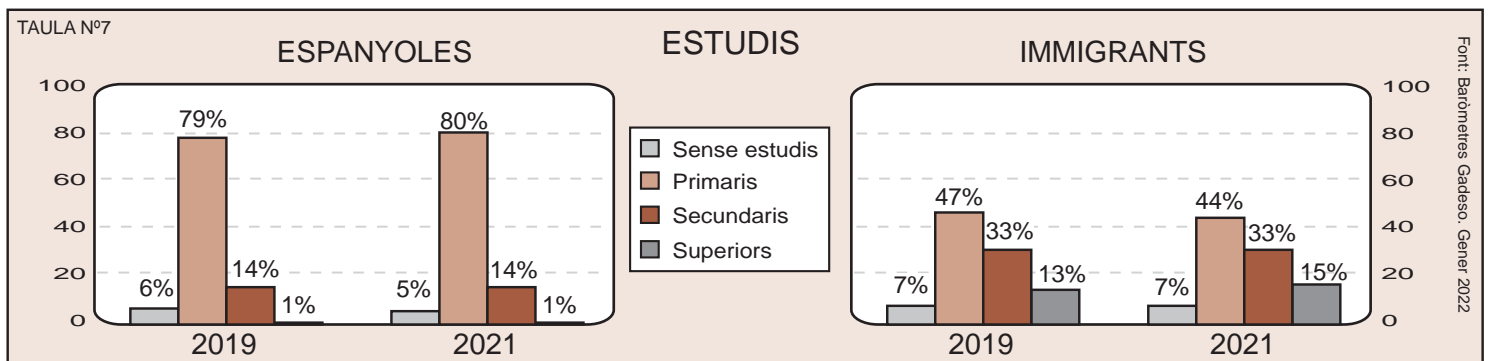
Abans de tot, volem aclarir que la divisió entre espanyoles i immigrants a l'hora de realitzar aquests perfils es basa en les diferències significatives que s'han observat durant la investigació. Així doncs, es pot comprovar com la gran majoria de persones immigrades dedicades al servei

domèstic tenen entre 31 i 45 anys, amb un lleuger augment en referència a l'anterior investigació dels dos grups d'edat. Entre les espanyoles, els percentatges estan més equilibrats. En ambdós col·lectius, les menors de 30 anys són una minoria.

La majoria de persones que es dediquen al servei domèstic només han superat els estudis primaris, tant espanyoles com immigrants. En qualsevol cas, hi ha dues dades que criden l'atenció: una, el relativament elevat percentatge d'immigrants amb estudis secundaris i superiors, i dues, el

creixement de treballadores domèstiques amb aquest nivell d'estudis. Les immigrants amb estudis superiors treballen a llars alienes fonamentalment pel fet de no tenir convalidada la seva titulació, i com a conseqüència no poden exercir la professió per la qual es van formar.

La majoria d'espanyoles conviu amb la seva família, el que pot indicar que el seu sou és una part, més o menys important, del salari familiar. En canvi, una mica més de la meitat de les immigrants viuen soles, cosa que confirma la tendència observada en els darrers anys segons la qual

són les dones les que emigren deixant marits i fills als seus països d'origen.

Finalment, i amb relació al 2019, s'aprecia un lleuger augment de les immigrants amb llars monoparentals.

